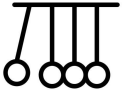

Türkiye'de Ceza Hukukunda Yaş Küçüklüğü ve Çocukların Cezai Sorumluluğu

LAW

Elay Derin Ulaş

Özet

Türkiye'de ceza hukuku kapsamında yaş küçüklüğünü ve çocukların cezai sorumluluğunu detaylı bir şekilde incelemektedir. Türk Ceza Kanunu (TCK) m.31'e göre belirlenen yaş grupları, çocukların cezai sorumluluk seviyelerini açıkça düzenler. 0-12 yaş arasındaki çocukların tam cezasızlığı söz konusudur; haklarında yalnızca koruyucu ve destekleyici tedbirler uygulanabilir. 12-15 yaş aralığında, çocuk fiilin hukuki anlam ve sonuçlarını algılama yeteneğine sahip ise indirimli ceza verilir; aksi takdirde yine tedbirler uygulanır. 15-18 yaş aralığındaki çocuklar ise daha geniş sorumluluğa sahiptir, ancak yetişkinlere göre ceza indirimi yapılır. Türk hukukunda çocuklar, Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşme'de belirtilen "18 yaşına kadar her insan çocuktur" tanımına tabidir. Çocukların korunması ve rehabilitasyonu amacıyla 2005 yılında 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu yürürlüğe girmiştir. Bu kanun, suça sürüklenen veya korunma ihtiyacı olan çocuklara yönelik; eğitim, danışmanlık, sağlık, bakım ve barınma gibi koruyucu ve destekleyici tedbirler öngörür. Yargılamalar, Çocuk Mahkemeleri veya Çocuk Ağır Ceza Mahkemelerinde gerçekleştirilir ve süreçte "çocuğun üstün yararı" ilkesi esas alınır. Uluslararası hukuk da bu yaklaşımı benimseyerek, cezalandırmadan çok eğitim, rehabilitasyon ve sosyal tedbirlerin uygulanmasını temel ilke edinir. Ancak, güçlü yasal çerçeveye rağmen uygulamada ciddi sorunlar bulunmaktadır. Çocuk Mahkemelerinin her ilde bulunmaması, uzman personel (polis, pedagog, sosyal çalışmacı) sayısının yetersizliği, kurumlar arası koordinasyon eksikliği ve ailelerin işbirliği sorunları, kanunun öngördüğü hedeflere ulaşılmasını engellemektedir. Rapor, bu sorunların giderilmesi için tüm illerde çocuk mahkemelerinin yaygınlaştırılması, uzman personel yetiştirilmesi, aile destek programları ve toplum temelli rehabilitasyon çözümlerinin artırılması gibi reform önerileri sunmaktadır. Temel amaç, çocuğu cezalandırmak yerine eğiterek ve destekleyerek topluma yeniden kazandırmaktır.

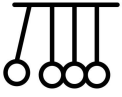
Çocuk Kavramı ve Hukuki Çerçeve

Çocuk, biyolojik açıdan doğum ile ergenlik arasındaki gelişim evresindeki kişidir. Hukuki tanım olarak ise Birleşmiş Milletler çocuk haklarına dair Sözleşmeye göre "18 yaşına kadar her insan çocuktur", bu yasa Türk hukukunda da öyle kabul edilir. Hukuki çerçeve bakımından daha detaya girersek 0-12 yaş arasının cezai sorumluluk yoktur, 12-15 yaş fiilin anlamını kavrayabilirse sınırlı sorumluluk sahibidir, 15-18 yaş daha geniş sorumluluk sahibidir ama yine de ceza hukuku yetişkinlerden farklı uygulanır. Türk Ceza Kanunu m.31'de bu yaş grupları açıkça düzenlenmiştir. Örnek vermek gerekirse, bir kişi 17 yaşında ise oy kullanamaz ama mahkemede tanık olarak dinlenebilir. Çocukların hukuki statüsüne gelecek olursak, çocuklar tam fiil ehliyetine sahip değildir. Türk Medeni Kanunu m.335 ve devamında çocuğun velayet altında bulunduğu açıkça belirtilir; yani kendi başlarına hukuki işlemler gerçekleştiremezler ve sözleşme yapmak, dava açmak gibi durumlarda velayet altında bulunurlar. Mamafih yaşam hakkı, sağlık hakkı, eğitim hakkı, barınma hakkı, şiddetten korunma hakkı gibi her insanda bulunan temel haklara sahiptirler. Bu haklar çocuğun doğumuyla başlar. Mesela, 12 yaşındaki bir çocuk kendi başına ev kiralayamaz

Türk Ceza Hukukunda Yaş Küçüklüğü

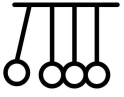
Çocukların bedensel ve zihinsel gelişimleri yetişkinlerden farklı olduğu için Türk Ceza Kanunu özel izinler öngörür. Bu yüzden cezai sorumluluk, bireyin işlediği fiilin anlam ve sonuçlarını anlaya bilmesine ve yönlendirilmesine bağlıdır. Tabii ki bu cezai sorumluluklar yaş gruplarına göre de ayrılıyor, 0-12 yaş arası tam cezasızlık söz konusudur. Bu yaş grubundaki çocuklar işledikleri hiçbir fiilden ötürü yargılanamazlar. Ayriyetten haklarında koruyucu ve destekleyici tedbirler uygulanabilir. Mesela, 10 yaşındaki bir çocuk hırsızlık yaparsa ceza almaz fakat ailesine danışmanlık tedbiri verilebilir, çocuk sosyal hizmetler kurumuna yönlendirilebilir. 12-15 yaş arası,eğer çocuğun işlediği fiilin hukuki anlam ve sonuçlarını algılama ve davranışlarını yönlendirme yeteneği yoksa, ceza verilmez, sadece tedbir uygulanır. Ama eğer bu yeteneği varsa indirimli ceza verilir. Cezaların indirim oranlarında ise değişkenlik söz konusudur. Ağırlaştırılmış müebbet hapis 12-15 yıl arası,müebbet hapis 9-11 yıl arası süreyle uygulanır, diğer ceza oranları yarı yarıya indirilir. Örnek olarak, 14 yaşındaki bir çocuk kasıtlı olarak birini yaralarsa ve bilirkişi raporu çocuğun fiili kavrar bildiğini gösterirse yetişkin cezasının yarısı uygulanır. 15-18 yaş arası, fiilin anlamını kavrayabilidikleri sayılır, sorumlulukları daha geniştir ama yinede yetişkinlere göre

indirim yapılır. Cezaların indirim oranlarında ise yine değişkenlik söz konusudur. Ağırlaştırılmış müebbet hapis 18-24 yıl hapis cezasına, müebbet hapis 12-15 yıl hapis cezasına, Diğer hapis cezaları üçte birden yarıya kadar değişen bir oranla indirilir. Buna örnek vermemiz gerekirse, 17 yaşındaki bir genç kasten adam öldürme suçunu işlerse müebbet yerine 12-15 yıl arası ceza alır. Bunların yanında eğer çocuğun yaşı hakkında şüpheler varsa, mahkeme resmi belgelerden yararlanır. Eğer bu belgeler de çelişkili gelirse çocuğun yaşı adli tıp raporu ile yaşı belirlenebilir. Tabii ki bu durum da şüphe uyandırıp çocuğun lehine yorumlanır. Bu yargılamalar, Çocuk Mahkemeleri veya Çocuk Ağır Ceza Mahkemesinde yapılır. Bu mahkemelerde çocukları tutuklamak en son çaredir, her zaman öncelik koruyucu tedbirlerdir. Çocuklara özel infaz rejimleri vardır. Cezaevlerinde çocuk eğitimevleri bulunur. Bu konu hakkında tedbirler bulunuyor, Çocuk Koruma Kanunu kapsamında hakim, suç işleyen ve ya suça sürüklenen çocuk hakkında bazı tedbirler verebilir (danışmanlık tedbiri,eğitim tedbiri,sağlık tedbiri,barınma tedbiri gibi). Dolayısıyla,Türk Ceza Hukukunda çocukların korunması ve topluma kazandırılmasına dair özel düzenlemeler bulunur. Bu düzenlemelerde çocuğu cezalandırmayıp eğitmek yoluyla çocuğu topluma yeniden kazandırmak amaçlanmaktadır.

Çocukların Cezai Sorumluluklarının Belirlenmesi

5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu 2005 yılında yürürlüğe girmiştir. Bu kanunun temel amacı, suça sürüklenen çocukların ve korunma ihtiyacı olan çocuklar için koruyucu ve destekleyici ve eğitici tedbirler uygulayarak onların sağlıklı gelişimlerini güvence altına almaktır. Bu kanun, hem çocuğu korumaya hemde çocuğun adalet sistemi içindeki durumunu düzenlemeye yöneliktir. Çocuğun yararı önceliklidir ve amaç cezalandırmak değil, rehabilitasyon ve topluma kazandırmadır. Çocuk Koruma Kanununda çocuklara yönelik koruyucu ve destekleyici tedbirler vardır. Bunlar eğitim tedbiri,danışmanlık tedbiri, sağlık tedbiri, sağlık tedbiri, bakım tedbiri, barınma tedbiri olarak beşe ayrılır. İlk olarak eğitim tedbirine bakmamız gerekirse burada amaç çocuğun okula devam etmesine, kursa veya mesleki eğitime teşvik edilmesidir. Böylelikle çocuğun toplumsal yaşama daha iyi uyum sağlaması amaçlanır. danışmanlık tedbirinde ise çocuğun ailesine veya kendisine rehberlik servisi verilerek psikolojik destek sağlanır ve adaptasyon sürecinde olumlu etkileri olur. Sağlık tedbiri, çocuğun fiziksel veya ruhsal olarak tedavi edilmesine ve bağımlılık gibi sorunlarda rehabilitasyon desteği sağlanmasına olanak tanır. Bakım tedbiri, ailenin çocuğa bakmaması durumunda çocuğun devlet korumasına alınmasını sağlar. Son olarak barınma tedbiri, çocuğun güvenli ortamda, çocuk yuvası veya bakım evinde barındırılmasını sağlar. Bu tedbirlerin uygulanmasını kararlaştırmak için çocuklarla alakalı davalara Çocuk Mahkemeleri bakar. Mahkemelerde olduğu gibi çocuk hakkında soruşturma yapılırken de yine sadece çocuklara özel çocuk şube müdürlükleri bu soruşturmaları yürütür. Bu yargı süreçlerinde çocuğun ifadesi doğal olarak pedagog, psikolog ve sosyal çalışmacılar eşliğinde alınır. Bu uygulamaları gerçekleştirirken çeşitli zorluklarla karşı karşıya kalındığının ayrıca belirtilmesi gerekir. Örnek vermek gerekirse, tedbir kararlarının uygulanmasında personel ve kurumların eksikliği, çocukların tekrar suça sürüklenmeleri engelleyecek sosyal destek imkanlarının yetersizliği, ailelerin bilinç ve işbirliği noktasındaki sorunlar vesaire. Genel

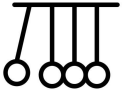

olarak bakmak gerekirse, Çocuk Koruma Kanunu, çocukların hak temelli korunması açısından önemli bir basamaktır. Fakat etkin uygulanabilmesi için eğitim, sosyal hizmet, sağlık ve adalet kurumlarının koordineli çalışması gerekmektedir. Kanunun temel amacı çocukların suçtan uzaklaştırılmaları ve topluma tekrardan kazandırılmalarıdır.

Çocuk Koruma Kanunu ve Uygulamaları

İlk olarak çocuk koruma kanununun amacına değinmek istiyorum. Bu kanunun amacı, korunma ihtiyacı olan veya suça sürüklenen çocukların haklarını güvence altına almak, onları eğitmek, korumak ve topluma kazandırmaktır. Bu kanunda hiçbir zaman amaç cezalandırmak olmaz, her zaman öncelik çocuğu topluma geri kazandırmaktır. Bu kanun korunma ihtiyacı olan çocukları (ailesi tarafından ihmal edilen ,istismar gören, temel ihtiyaçlarını karşılayamayan, sokakta yaşayan çocukları) kapsar. Aynı zamanda kanununa göre suç işlediği iddia edilen veya suçtan zarar gören çocuklar da bu kanun kapsamındadır. Bu kanuna göre çocuklar için beş tane koruyucu ve destekleyici tedbir vardır. Bunlar eğitim, danışmanlık, sağlık, bakım, barınma tedbirleri olarak beşe ayrılırlar. Çocuk mahkemelerine değinirsek, 18 yaşını doldurmamış çocukların işlediği suçlara veya korunma ihtiyacı olan çocuklara ilişkin konularla ilgilenirler. Hakimler karar verirken çocuğun yaşı ,gelişim düzeyi, aile ve sosyal çevresi gibi unsurları dikkate alırlar. Çocuklarla ilgili soruşturmaları kolluk kuvvetleri içinde bulunan Çocuk Şube Müdürlükleri yürütür .Burada çalışan polisler, çocuklarla iletişim konusunda özel eğitim almış personellerdir. Amaçları çocuğun adli süreçte ikinci kez mağdur olmasını engellemek ve süreci daha güvenli bir şekilde yönetmektir. Çocukların ifadesi alınırken psikolojilerinin zarar görmemesi için psikolog, pedagog veya sosyal çalışmacı hazır bulunur. Bu uzmanlar, çocuğun kendini rahat ifade etmesini sağlar ve gerektiğinde hakim veya savcıya çocuğun psikolojik durumu hakkında rapor sunarlar. Böylelikle çocuğun ifadesi adil ve sağlıklı şekilde alınmış olur.

Öte yandan mahkeme, çocuğun durumuna göre farklı kararlar alabilir;sağlık,barınma,bakım, danışmanlık ve eğitim tedbirlerinin uygulanması gibi. Tüm bu süreçlerde esas ilke çocuğun üstün yararadır. Yani onun gelişime zarar vermemek, onu cezalandırmak yerine topluma yeniden kazandırmak, tekrar suç işlenmesini önleyecek sosyal ve eğitsel çözümler üretmek hedeflenir. Çocuk koruma sistemi daha önce de bahsettiğim üzere sadece mahkeme kararıyla değil; sosyal hizmet uzmanları, psikologlar, pedagoglar, sosyal çalışmacılar gibi profesyonellerle yürütülür. Fakat Türkiye'de bulunan bu alanda çalışma yapan nitelikli personel sayısı yeterli değildir. Bazı bölgelerde çocuk mahkemeleri bulunmadığından çocuklar yetişkin adalet sistemi uygulanmak zorunda kalınır. Bu da kanunun öngördüğü çocuğa özgü adalet hizmetinin yargılanmasını zorlaştırır. Çocuğun korunmasında en önemli faktör ailedir fakat bazı aileler alınan mahkeme kararına uymaz. Ekonomik yetersizlik yada bilinçsizlik nedeniyle çocuk tekrar risk altına girer. Ailenin desteklemediği yada işbirliği yapmadığı durumlarda uygulanan koruma önlemleri süreklilik kazanmaz. Genel olarak tüm bunları değerlendirirsek; Çocuk Koruma Kanunu, çocukların hak temelli korunması için önemli bir korunma düzenlemesidir. Bu kanunun başarılı olması için, adalet, sağlık, eğitim ve sosyal hizmet kurumlarının ortaklaşa ve etkin çalışması gerekir.

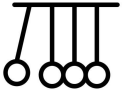
Sonuç olarak hedef, çocuğun sağlıklı gelişimini desteklemek, suçtan uzak tutmak ve topluma kazandırmaktır.

Uluslararası Hukukta Çocukların Cezai Sorumluluğu

Uluslararası hukuk, çocukların cezai sorumluluklarını belirlerken çocuğun yüksek yararı ilkesini esas alır. Yani çocukların cezalandırmaktan çok eğitilmesi, topluma kazandırılması ve korunmasını yaklaşım olarak benimser. Çocuklar yetişkinlerle aynı cezai sorumluluk sistemine tabi tutulmaz. İlk olarak Birleşmiş Milletler düzenlemelerine bakarsak; özellikle 37.ve 40. Maddeleri çocukların adalet sistemiyle ilgilidir. Sözleşmeye göre çocuklara işkence, zalimane veya insanlık dışı muamele uygulanamaz; 18 yaşından küçükler ömür boyu hapis ve idam cezası verilmesi yasaktır. Ayrıca çocuğu ifadesi alınırken hukuki yardım alma ve ailesiyle görüşme hakkı güvence altına alınmıştır. Bunun yanında sözleşme, cezai sorumluluk yaşının ulusal hukuk sistemlerinde makul bir şekilde belirlenmesi gerektiğini belirtir ve çok düşük yaşların kabul edilemeyeceğini özellikle vurgular. Bir diğer önemli düzenleme 1985 tarihli Pekin Kurallarıdır. Bu kurallar çocuk adalet sistemine ilişkin uluslararası standartları ortaya koyar. Esas amaç ceza vermek değil, çocuklara eğitim sağlamak, sosyal tedbirler uygulamak ve alternatif çözümler geliştirmektir. Pekin kuralları ayrıca, cezai sorumluluk yaşının “makul derecede yüksek” tutulmasının dikkatini çeker. 1990 da kabul edilen Havana kuralları ise özgürlüğünden mahrum bırakılmış gençlere ilişkin asgari standart belirler.

Bu kurallar, çocukların kapatılmak yerine toplum temelli çözümlerle desteklenmesini öngörür. Havana Kurallarına göre özgürlüğünden yoksun bırakma sadece son çare olarak uygulanmalı ve mümkün olan en kısa süre ile sınırlı tutulmalıdır. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi, çocuklar için özel cezai sorumluluk yaşı koymaz ama AİHM kararlarıyla standart geliştirilmiştir. Aynı zamanda ifadelerin uygun koşullarda alınması ve mahkeme sürecinde pedagojik destek alınması vurgulanmıştır. Uluslararası hukuk cezai sorumluluk için kesin bir yaş belirlemez ancak dünyada uygulama farklıdır; İngiltere 10 yaş, Hollanda/Almanya 14 yaş, İskandinav ülkeleri 15 yaş, Çin ve Japonya 14 yaşı cezai ehliyet yaşı olarak benimser. Bu ülkeler birçok Uluslararası ilkeyi benimsemiştir ;çocuğun özgürlüğünden mahrum bırakılması en son başvurdukları yöntemdir, ceza yerine eğitim, rehabilitasyon ve sosyal tedbirleri uyguladılar; cinsiyet, etnik köken, sosyo-ekonomik durum gibi nedenlerle çocuklara farklı muamele yapılmaz. Uluslararası hukuk çocukların cezai sorumluluğunu belirleyen yaş sınırının makul derecede yüksek tutulması, çocuğun özgürlüğünün kısıtlanmasının son çare olması ve esas hedefin rehabilitasyon olması ilkeleri üzerine kuruludur.

Türkiye’de Uygulamalardaki Sorunlar

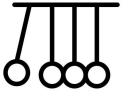

İlk olarak Çocuk Mahkemeleri her ilde yeterli sayıda bulunmamaktadır. Bu nedenle birçok yerde çocuklar yetişkin mahkemelerinde yargılanmak zorunda kalabilmektedir. Aynı zamanda Türkiye’de çocukla birlikte çalışacak uzman personel sayısı yetersizdir. Çocuk Şube Müdürlükleri her şehirde aktif olsa da eğitilmiş personel sayısı yeterli sayıda değildir. Bu durum çocukların adli süreçte ikinci bir mağdur olmalarına yol açabilmektedir. Bunun yanında, çocuk dostu uygulamaların eksikliği ciddi bir sorun oluşturuyor. Çocukların ifadeleri pedagog veya psikolog tarafından alınması gerekirken bazen bu standartlar sağlanmıyor ve bu durum uluslararası ilkelere aykırı olarak çocuğun ikinci defa mağdur olmasına sebebiyet veriyor. Ayriyeten bazen bu uygulamaları çocukların aileleri onaylamayabiliyor, bu durumda ise eğitim, danışmanlık, sağlık gibi tedbirler uygulanamayabiliyor. Bazı aileler ise ekonomik yetersizlik, ilgisizlik yada bilinçsizlik sebebiyle bu kararlara uymuyor. Özellikle maddi sıkıntı içinde olan ailelerde çocuklar tekrar sokakta çalışma, suça sürüklenme veya istismar riskiyle karşı karşıya kalabiliyor. Bu gibi sorunların yaşanmaması için sosyal hizmet, eğitim ve sağlık kurumları koordineli çalışmalıdır. Fakat bu kurumlar arasındaki işbirliği güçlü değildir. Rehabilitasyon ve çocuklara yönelik özel eğitim kurumları ülkemizde sınırlı sayıda bulunmaktadır. Ayrıca, çocuk adalet sisteminde sağlıklı ve şeffaf veri toplama mekanizmaları da yeterli değil. Düzenli istatistiklerin yayınlanmaması, yeni politikaların üretilmesini ve denetimini daha da fazla zorlaştırıyor.

Bu önleimsizlik ve sorumsuzluk yüzünden alınan bu tedbirler kısa süreli uygulanıp çocuk, tedbir sonrası eski çevresine dönerek tekrardan risk altına girebiliyor. Tüm bunların yanında toplumda suça sürüklenen çocuklar için “suçlu” algısı vardır. Bu etiketlenme, onların yeniden topluma kazandırılmasını daha da zorlaştırır. Özellikle küçük şehirlerde çocukların damgalanma oranı daha yüksektir. Bir başka önemli nokta, çocukların seslerinin süreçlere dahil edilmemesi. Oysaki uluslararası standartlar çocuğun görüşlerini alma ve karar süreçlerine katılım ilkesini zorunlu kılıyor. Türkiye’de bu ilke halen yeterince uygulanmamaktadır. Maalesef sadece kağıt üzerinde çocuklar güçlü bir koruma merkezine sahiptir. Uygulamada ise, bütçe yetersizliği, personel eksikliği, ailelerin isteksizliği ve denetim sorunları yüzünden kanunun öngördüğü sözde hedeflere ulaşılamamaktadır. Genel olarak bakmak gerekirse Türkiye’de çocuk adalet sistemi güçlü bir yasal çerçeveye sahiptir ama kurumsal eksiklikler, aile desteği yetersizliği, sosyal hizmetlerin sınırlılığı ve toplumsal önyargılar nedeniyle istenilen düzeyde etkin izlenememektedir. Gerçekten öngörülen hedeflere ulaşabilmek için, uzun vadeli sosyal politikalar, aile destek programları, uzman personel yetiştirme sayısının artırılması ve kurumlar arası koordinasyonun güçlendirilmesi gerek. Ama en önemlisi tüm bunların tam anlamıyla yapılması için biraz da zaman gerekli.

Çözüm Önerileri ve Reform İhtiyacı

İlk olarak Türkiye’de hala bazı illerde Çocuk Mahkemeleri bulunmamakta. Bu yüzden çocuklara özgü yargı mekanizmasının tüm illerde faaliyete geçirilmesi gerekiyor. Böylelikle adalet daha erişilebilir olacaktır. Aynı zamanda Çocuk Şube Müdürlüklerine daha fazla deneyimli personel yetiştirilip atanmalı. Aynı şekilde sosyal hizmet merkezleri, bakım evleri ve danışmanlık birimlerinin sayısı artırılıp bölgesel dengesizlik giderilmeli ve

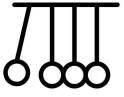

oralardaki personel atamaları artırılmalı. Çocuklarla çalışan hakim, savcı, polis ve cezaevi personeline düzenli olarak çocuk hakları, travma sonrası yaklaşım, iletişim becerileri gibi konularda kesinlikle eğitim verilip personellerin donanımları artırılmalı. Bunun yanında çocuk hakkında alınan kararların farklı disiplinlerden gelen uzmanların ortak raporları doğrultusundan verilmesi sağlanmalı. Ailelerin ekonomik durumları da çocukları suça sürüklediği için ailelere yönelik ekonomi destek programları yaygınlaştırılmalı. Bunun yanında ailelere de zorunlu danışmanlık ve rehabilitasyon programları uygulanmalı. Çocukları topluma yeniden kazandırırken ,eğitimden kopmamaları için özel telafi programları oluşturulmalı ve atölyeler, spor faaliyetleri ve kültürel etkinliklerle desteklenmeli.

Ceza yerine üretim ve yaratıcılığa dayalı programlar gerçekleştirilmelidir. Madde bağımlılığı veya istismar geçmişi olan çocuklar için ise özel rehabilitasyon hizmetler kurulmalı ve psikososyal destekler sürekli hale getirilmelidir. Bunların yanında, toplumun ön yargısının önüne geçmek için kamu spotları, sosyal projeler ve okul temelli eğitimler yaygınlaştırılmalı. Çocukların isimlerinin, fotoğraflarının ve özel bilgilerinin ifşa edilmesinin önüne geçilmelidir. Bunun için basın çocuk hakları konusunda bilinçlendirilmelidir. Bilinçlendirme küçük yaşlardan başladığı için çocuk hakları dersleri okullarda daha sistematik hale getirilmelidir ve aynı zamanda çocukların kendi haklarının bilmesini sağlanmalıdır. Çocuk Koruma Kanununu güncelleyerek uygulamada yaşanan boşlukları giderecek şekilde tedbir kararlarının takibi ve denetimi güçlendirilmeli, kurumlar arası işbirliği zorunlu hale getirilmelidir. Çocuklar için özgürlüğü kısıtlamayan, toplum içinde rehabilitasyonu öne çıkaran denetimli serbestlik programları yaygınlaştırılmalı. Ayrıca uluslararası hukukta olduğu gibi çocukların hapis haneye atılma yerine toplum temelli alternatif çözümlerden faydalanması sağlanmalıdır.

Sonuç

Türkiye'de ceza hukukunda yaş küçüklüğü ve çocukların cezai sorumluluğu, ulusal ve uluslararası standartlara uygun, çocuğun üstün yararını esas alan güçlü bir yasal zemin üzerine kurulmuştur. Türk Ceza Kanunu'ndaki kademeli sorumluluk sistemi ve Çocuk Koruma Kanunu'nun rehabilite edici tedbirleri, çocuğun cezalandırılması yerine eğitilmesini ve topluma kazandırılmasını hedeflemektedir. Ne var ki, uygulamadaki engeller bu sistemin etkinliğini zayıflatmaktadır. Özellikle kurumsal yetersizlikler (Çocuk Mahkemelerinin ve uzman personelin sınırlı sayısı), kurumlar arası koordinasyon eksikliği ve ailelerin ekonomik-bilişsel sorunlarından kaynaklanan uygulama aksaklıkları, çocukların risk altına girmesine ve tekrar suça sürüklenmesine yol açmaktadır. Öngörülen hedeflere tam anlamıyla ulaşılabilmesi için, yasal düzenlemelerin ötesine geçerek kapsamlı bir reform gereklidir. Bu reform, çocuk mahkemelerinin tüm illere yayılması, uzman personel sayısının artırılması ve düzenli eğitimden geçirilmesi , kurumlar arası işbirliğinin zorunlu hale getirilmesi ve toplumu bilinçlendirme yoluyla toplumsal önyargının kırılmasını içermelidir. Nihayetinde, çocuk adalet sisteminin başarısı, yalnızca kağıt üzerindeki kanun maddelerine değil, sosyal hizmet, adalet, sağlık ve eğitim kurumlarının ortak ve etkin çalışmasına, ayrıca ailelerin desteklenmesine bağlıdır. Esas hedef, çocukların sağlıklı gelişimini desteklemek, onları

suçtan uzak tutmak ve özgürlüğü kısıtlamayan, toplum temelli çözümleri öncelikli hale getirerek topluma yeniden entegrasyonlarını sağlamaktır. Bu hedeflere ulaşmak, uzun vadeli sosyal politikalar ve kararlı bir uygulama süreci gerektirmektedir.

Kaynakça

1. Türk Ceza Kanunu (TCK)
<https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=5237&MevzuatTur=1&MevzuatTertip=5>
2. Çocuk Koruma Kanunu (5395 Sayılı Kanun)
<https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=5395&MevzuatTur=1&MevzuatTertip=5>
3. Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşme (1989),
<https://www.unicef.org/turkiye/raporlar/bm-%C3%A7ocuk-haklar%C4%B1na-dair-s%C3%B6zle%C5%9Fme>
4. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi (AİHS),
<https://www.coe.int/tr/web/conventions/full-list/-/conventions/treaty/005>
5. ILO Sözleşmeleri (138 ve 182) <https://www.ilo.org/ankara/lang--tr/index.htm>
6. Türkiye Cumhuriyeti Anayasası (1982),
<https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=2709&MevzuatTur=1&MevzuatTertip=5>
7. Türk Medeni Kanunu,
<https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=4721&MevzuatTur=1&MevzuatTertip=5>
8. BM Pekin Kuralları (1985),
<https://www.ohchr.org/en/instruments-mechanisms/instruments/un-standard-minimum-rules-administration-juvenile-justice>
9. BM Havana Kuralları (1990),
<https://www.ohchr.org/en/instruments-mechanisms/instruments/un-rules-protection-juveniles-deprived-their-liberty>